

Poznań, 27 sierpnia 2023 r.

Prof. UAM dr hab. Przemysław Osiewicz
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Adrianny Czarneckiej
Kapitał niepodległościowy Kurdów na Bliskim Wschodzie

I. Ocena merytoryczna

1. Problem badawczy: podstawowe założenia, hipotezy i pytania badawcze

Tematyka podjęta przez Autorkę zasługuje na zainteresowanie i jest ważką pod względem naukowym. Mgr Adrianna Czarnecka przeanalizowała sytuację Kurdów w regionie Bliskiego Wschodu z wykorzystaniem kapitału niepodległościowego jako kategorii badawczej. Warto nadmienić, iż jest to kategoria autorska, opracowana przez doktorantkę na potrzeby niniejszej rozprawy. Jako główny cel pracy wskazano „kompleksowe zbadanie przyczyn braku istnienia niepodległego państwa kurdyjskiego na Bliskim Wschodzie” (s. 9). Z kolei w rozdziale drugim, poświęconym kwestiom metodologicznym, mgr Czarnecka przedstawiła cele szczegółowe. Są nimi: doprecyzowanie teoretycznej kategorii Kapitału Niepodległościowego; diagnozy

Osiewicz

aktualnych uwarunkowań funkcjonowania Kurdów na Bliskim Wschodzie; zbadanie potrzeb społeczności kurdyjskiej w zakresie dążeń do uzyskania oraz poszerzenia autonomii bądź proklamowania niepodległego państwa (s. 58).

Należy podkreślić, iż treść pracy odpowiada jej tematowi. Znaczącym atutem pracy jest jej aktualność, zważywszy na doświadczenia Kurdów oraz znaczenie kwestii kurdyjskiej dla stabilności społeczno-politycznej w państwach przez nich zamieszkiwanych. Nieuregulowana kwestia kurdyjska doprowadza do okresowych napięć w Iraku, Iranie, Syrii oraz Turcji. Szczególnie wartościowa z naukowego punktu widzenia jest analiza z wykorzystaniem autorskiej kategorii badawczej (Kapitał Niepodległościowy), a także przeprowadzone badania własne.

We rozdziale drugim doktorantka sformułowała główną hipotezę badawczą, która brzmi następująco: „Poziom Kapitału Niepodległościowego Kurdów oraz perspektywy jego zmiany są niewystarczające do przewyciężenia naturalnego oporu państw Bliskiego Wschodu wobec utworzenia niepodległego państwa – Kurdystanu, przede wszystkim ze względu na drastyczne różnice w rozwoju poszczególnych regionów oraz podziały wewnętrzne badanej społeczności” (s. 67). Doktorantka sformułowała także pięć hipotez szczegółowych (s. 68-69). Wymienione hipotezy zostały sformułowane prawidłowo i świadczą o dojrzałości badawczej Autorki.

Szczególnie cenna z naukowego punktu widzenia jest udana próba stworzenia własnej kategorii badawczej (Kapitał Niepodległościowy), która została zaprojektowana przez Autorkę, a następnie wykorzystania jako narzędzie badawcze w toku weryfikacji sformułowanych hipotez. W tym celu opracowała kluczowe elementy Kapitału Niepodległościowego, które podzieliła na dwie grupy: wewnętrzne (aspekty polityczne, społeczne, militarne, ekonomiczne i kulturowe) oraz zewnętrzne (zaangażowanie głównych aktorów sceny międzynarodowej,

Osiemi

międzynarodowa aktywność lobbingowa i polityczna; obecność sprawy kurdyjskiej w agendach organizacji międzynarodowych – s. 62).

2. Struktura rozprawy

Recenzowana rozprawa została podzielona na wstęp, sześć rozdziałów, zakończenie oraz bibliografię. Zawiera także spis tabel, spis rysunków, spis wykresów, spis fotografii oraz aneksy. Łącznie liczy 302 strony. Przyjęty przez Autorkę podział pracy w pełni odpowiada przyjętym standardom w odniesieniu do prac doktorskich. Należy go także uznać za prawidłowy i wynikający z założeń badawczych, zawartych zarówno we wstępie, jak i rozdziale drugim.

W pierwszym rozdziale, teoretycznym, doktorantka zdefiniowała podstawowe pojęcia takie jak nacjonalizm, naród, tożsamość narodowa, grupa etniczna, narodowość oraz państwo. Podjęła się również przedstawienia kwestii kurdyjskiej jako przykładu niezrealizowanego prawa do samostanowienia.

Rozdział drugi, metodologiczny, zawiera szczegółowy opis głównych celów rozprawy doktorskiej, doprecyzowanie pola badawczego, opis Kapitału Niepodległościowego jako kategorii badawczej, hipotezy i pytania badawcze oraz metody, techniki i narzędzia badawcze.

W rozdziale trzecim przedstawione zostały historyczne fundamenty Kapitału Niepodległościowego Kurdów na Bliskim Wschodzie. Bardziej uzasadnione byłoby jednak określenie ich mianem uwarunkowań historycznych Kapitału Niepodległościowego.

Rozdział czwarty zawiera analizę wewnętrznych komponentów Kapitału Niepodległościowego Kurdów na Bliskim Wschodzie takich jak polityczna działalność Kurdów, analiza potencjału obronnego Kurdów, oddziaływanie kurdyjskich liderów na

Oniew

spójność społeczeństwa, działalność kurdyjskich organizacji pozarządowych „na terenie Bliskiego Wschodu” oraz gospodarcze fundamenty budowania niepodległego Kurdystanu. W tym kontekście należy zwrócić uwagę na błędne użycie terminu teren, który powinien być używany tylko i wyłącznie celem opisanego niewielkiego, konkretnego obszaru. Poprawnym terminem byłby „obszar Bliskiego Wschodu”.

W rozdziale piątym zawarte zostały z kolei zewnętrzne komponenty Kapitału Niepodległościowego Kurdów na Bliskim Wschodzie. Doktorantka przeanalizowała działalność organizacji pozarządowych o charakterze prokurdyjskim w Europie i na świecie, politykę światowych mocarstw wobec sprawy kurdyjskiej (Stany Zjednoczone, Zjednoczone Królestwo, Francja, Niemcy, Federacja Rosyjska) oraz działania podejmowane przez Organizację Narodów Zjednoczonych i Unię Europejską w odniesieniu do kwestii kurdyjskiej.

Z kolei rozdział szósty, ostatni, poświęcony został analizie wyników badań przeprowadzonych wśród Kurdów. W tej części pracy doktorantka przedstawiła interpretację wyników badania sondażowego, przeprowadzonego wśród Kurdów, zawartości wywiadów przeprowadzonych w Erbilu, a także wnioski z obserwacji terenowych w Kurdyjskim Regionie w Iraku.

Zakończenie zawiera pogłębione wnioski, które wynikają z założeń przyjętych we wstępie oraz treści poszczególnych rozdziałów. Doktorantka odniosła się w nim do stopnia weryfikacji hipotezy głównej oraz celów sformułowanych we wstępie pracy. Warto podkreślić, iż wnioski są pogłębione i szerokie. Autorka rozprawy zadała sobie trud, by dokładnie i skrupulatnie przeanalizować wnioski wynikające z poszczególnych rozdziałów, zwłaszcza rozdziału trzeciego i czwartego, a następnie dokonać ich porównania.

Opini

3. Metodologia

Doktorantka prawidłowo określiła cel pracy, a także sformułowała hipotezy i pytania badawcze, które umożliwiły ich weryfikację (s. 69-71). Problem badawczy został dobrze określony, podobnie jak pole badawcze. Autorka wymieniła także wykorzystane metody, techniki oraz narzędzia badawcze. Wśród wykorzystanych metod badawczych wskazała obserwację uczestniczącą ukrytą, badanie sondażowe, wywiad oraz analizę porównawczą. Prawidłowe wykorzystanie wspomnianych metod dowodzi dojrzałości badawczej doktorantki. Jednakże w pracy zabrakło wyraźnego rozróżnienia oraz opisu wykorzystanych technik i narzędzi badawczych. Ten element rozprawy wymaga dopracowania.

II. Ocena formalnej strony pracy

1. Poprawność języka

Praca nie zawiera ani rażącego błędów ortograficznych, ani stylistycznych. Język pracy jest poprawny i odpowiada standardom przyjętym w odniesieniu do prac naukowych. Relatywnie niska liczba błędów interpunkcyjnych oraz literowych. Praca została napisana bardzo starannie oraz z dużą dbałością o jasność przekazu.

2. Opanowanie techniki pisania pracy

Autorka opanowała technikę pisania pracy naukowej w stopniu bardzo dobrym. Rozprawa została przygotowana w sposób rzetelny. Została napisana zrozumiałym językiem, dzięki czemu jej lektura jest przyjemnością. Narracja jest płynna i logiczna. Widoczne jest doświadczenie Autorki w pracy nad tekstami naukowymi. Brak znaczących błędów czy uchybień.

Mgr Adrianna Czarnecka poprawnie stosuje pojęcia naukowe. Zauważalna jest dobra znajomość i poprawne stosowanie podstawowych kategorii politologicznych. Przyjęta struktura oraz podział treści zasługują na pozytywną ocenę. W pierwszym rozdziale autorka przedstawiła wyczerpujące definicje pojęć wykorzystanych w kolejnych częściach pracy. Tym samym przytoczyła wybrane definicje nacjonalizmu, narodu, tożsamości narodowej, grupy etnicznej, narodowości oraz państwa.

3. Ocena strony edytorskiej

Praca została przygotowana bardzo starannie od strony edytorskiej. Autorce udało się uniknąć rażących błędów literowych, które często pojawiają się w pracach o podobnej, dużej objętości. Uwaga ta dotyczy zarówno zasadniczego tekstu rozprawy, jak i przypisów. Praca zawiera nieliczne usterki techniczne, które nie mają jednak wpływu na ogólną ocenę pracy oraz komfort czytania.

Praca zawiera 20 tabel, osiem rysunków oraz sześć wykresów, które wzbogacają główny wywód pracy. Wszystkie tabele, rysunki i wykresy zamieszczone w pracy zostały także wykazane w odnośnych spisach na końcu rozprawy (s. 292-294). Strona graficzna rozprawy wymagała dodatkowego nakładu pracy, co zasługuje na uznanie. Ponadto, wykorzystane elementy graficzne wzbogacają tekst rozprawy i są prezentowane w odniesieniu do treści pracy, w odpowiednim kontekście oraz z poprawnym uzasadnieniem.

4. Spis rzeczy i odsyłacze

Praca zawiera odsyłacze dolne, które zostały przygotowane w sposób prawidłowy. Ich konstrukcja nie budzi zastrzeżeń. Z kolei na wyróżnienie zasługuje ich wysoka liczba (649), która jest dowodem wykorzystania przez Autorkę szeregu materiałów w toku analizy badawczej, a także jej naukowej rzetelności. Przed ewentualną publikacją rozprawy w formie książkowej proponuję rozważenie zmiany przypisów dolnych na tak zwane przypisy

Opieni

harwardzkie, dzięki czemu Autorka będzie mogła zwiększyć potencjalną cytowalność. Jednocześnie uniknie podawania w przypisach długich linków do materiałów pobranych ze stron internetowych. Niemniej, nie jest to konieczne.

Należy również docenić fakt, iż mgr Adrianna Czarnecka zamieściła w pracy wiele przypisów rozszerzających, które wzbogaciły tekst rozprawy oraz stanowią cenne uzupełnienie głównego nurtu narracji. Świadczą one o erudycji doktorantki. Wszystkie publikacje wymienione w przypisach zostały wykazane w bibliografii.

III. Charakterystyka doboru i wykorzystania źródeł

Bibliografia jest wyjątkowo obszerna i zróżnicowana. Autorka przyjęła następujący podział źródeł i publikacji: monografie i rozdziały w pracach zbiorowych, artykuły w czasopismach, akty prawne, zasoby internetowe oraz inne. Sugerowałbym zmianę kolejności w taki sposób, by wykaz otwierały akty prawne, a w dalszej kolejności znalazły się osobno monografie i artykuły naukowe.

Na szczególne uznanie oraz wysoką ocenę zasługuje podstawa źródłowa pracy, którą stanowią przede wszystkim monografie i opracowania. Pozytywna ocena wykorzystanych publikacji odnosi się nie tylko do ich liczby, która jest, nota bene, imponująca, ale przede wszystkim ich wysokiej jakości i wartości poznawczej. Zdecydowaną większość z nich stanowią materiały w języku angielskim, co należy docenić i wyraźnie podkreślić. Opracowanie ich wymagało od doktorantki o wiele więcej wysiłku i zaangażowania. Poszerzenia wymagałaby jedynie baza aktów prawnych, które w przypadku prac doktorskich powinny wyraźnie dominować wśród wykorzystanych materiałów.

Autorka sięgnęła, między innymi, do opracowań i artykułów tak znanych i cenionych badaczek oraz badaczy jak A. Abbas, H. Allsopp, O. Bengio, N. Entessar, M. Giedz, C. Gunes, M.M. Gunter, F. Jomma, A. Rafaat, A. Vali oraz K. Yildiz. Do monografii i opracowań, na

Dziękuję

które powołała się doktorantka, możnaby jeszcze dodać następujące: G. Stansfield, M. Shareef, *The Kurdish Question Revisited*; A. Öcalan, K. Happel, *Prison Writings: The PKK and the Kurdish Question in the 21st Century*; S.C. Pelletiere, *Oil and the Kurdish Question: How Democracies Go to War in the Era of Late Capitalism*; M. Somer, *Return to Point Zero*; D. Khalil, *The Idea of Kurdistan: The Modern History of Kurdistan through the Life of Mullah Mustafa Barzani*; D. Khalil, *Kurdistan: Genocide and Rebirth: The Destruction of Kurdistan and its Rebuilding*; D. Khalil, *Kurdistan: The Road to Independence*; A. Öcalan, *The Political Thought of Abdullah Öcalan: Kurdistan, Woman's Revolution and Democratic Confederalism*; oraz C. Prunhuber, *Dreaming Kurdistan: The Life and Death of Kurdish Leader Abdul Rahman Ghassemlou*. Chociaż pominięcie wspomnianych powyżej pozycji nie stanowi rażącego niedociągnięcia i w niczym nie wpływa na wysoką ocenę recenzowanej rozprawy, sugerowałbym wzmocnienie podstawy źródłowej pracy przed ewentualną publikacją w formie książkowej.

Niemniej, bardzo wysoko oceniam pracę włożoną przez mgr Adriannę Czarnecką na etapie kwerendy bibliotecznej oraz selekcji źródeł, a także sposób ich wykorzystania podczas pisania pracy doktorskiej.

IV. Wnioski

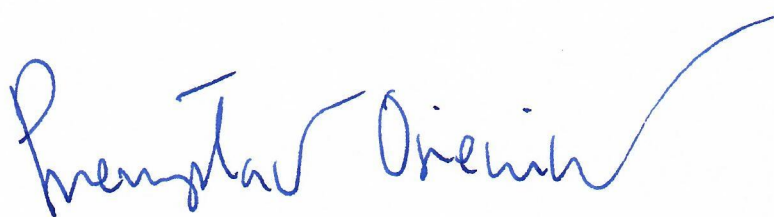
Recenzowana praca jest ciekawa po względem poznawczym, a także dobrze przygotowana i napisana pod względem merytorycznym. Wstęp przygotowany prawidłowo. Doktorantka wyraźnie określiła cele pracy, sformułowała hipotezy, przedstawiła główne pytania badawcze, a także wskazała zastosowane metody badawcze. Kolejne rozdziały są ze sobą powiązane. Dzięki temu praca jest kompletna i wewnętrznie spójna. Rozdziały są proporcjonalne pod względem objętościowym. Autorka umiejętnie i prawidłowo stosuje terminologię naukową.

Oiewicz

Wywód jest jasny i czytelny. Pracę kończy część poświęcona wnioskom, które zostały zaprezentowane w sposób zrozumiały i logicznie spójny. Wszelkie uwagi, polemika oraz rekomendacje zawarte w niniejszej recenzji w niczym nie umniejszają wysokiej oceny pracy włożonej przez mgr Adriannę Czarnecką w przygotowanie rozprawy. Każdy z jej elementów, począwszy od strony metodologicznej, a na stronie formalnej kończąc, zasługuje na pozytywną ocenę.

Podsumowując stwierdzam, że rozprawa doktorska autorstwa mgr Adrianny Czarneckiej, zatytułowana *Kapitał niepodległościowy Kurdów na Bliskim Wschodzie*, przygotowywana pod opieką dr hab. Piotra Siemiątkowskiego oraz przy wsparciu ze strony promotorki pomocniczej dr Agnieszki Bryc, stanowi oryginalne rozwiązanie problemu badawczego oraz potwierdza ogólną wiedzę teoretyczną Autorki w dyscyplinie nauk o polityce i administracji. Jest także potwierdzeniem umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Recenzowana rozprawa odpowiada standardom i wymogom wymienionym w Ustawie o Stopniach i Tytule Naukowym. Jednocześnie wnoszę o dopuszczenie mgr Adrianny Czarneckiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

prof. UAM dr hab. Przemysław Osiewicz